

Caitlyn Collins, *Making motherhood work. How women manage careers and caregiving*. Princeton University Press, 2019.

Mödrars uppfattningar om möjligheterna att kombinera moderskap med förvärvsarbete står i fokus för Caitlyn Collins nya bok *Making motherhood work*. Titeln i sig signalerar tydligt vad det hela handlar om, likaså undertiteln: *How women manage careers and caregiving*. Collins bok är ett ambitiöst projekt som tar sig an förvärvsarbetsande mödrars situation i fyra olika kontexter. Hon har studerat mödrar i USA, Italien, Tyskland och Sverige, huvudsakligen i huvudstäderna (i Tyskland gjordes intervjuer också i Heilbronn, München och Stuttgart).

Studien placeras inom den forskning som många gånger kallas *work–family balance*, men Collins argumenterar i inledningskapitlet för att vi i stället bör tala om *work–family justice*, en term som på ett fint sätt vrider vår uppmärksamhet från individens balanserande till de institutioner som skapar villkoren för balansakten: ”This change in phrasing matters because it *politicizes our understanding of mothers’ stress and socializes the responsibility for solving it*” (Collins 2019:7). Jag har tidigare sett alternativa uttryck som *work–family fit*, men att betona rättvisa i det här sammanhanget framstår som ett nytt grepp. För att uppnå arbete–familj rättvisa krävs att samhällsmedlemmar ges möjlighet och makt att delta både i förvärvsarbete och i familjelivet skriver Collins, och det är tydligt att författaren vill frammana en förändring inte minst i USA. Efter att kort ha introducerat de stora svårigheter som mödrar upplever framför allt i länder som USA och Italien avslutas inledningen med en stark uppmaning om att vi måste kämpa som ”glada krigare” (min översättning) i den rörelse som strävar efter den här typen av rättvisa.

Varför har hon då just valt USA, Italien, Tyskland och Sverige? Det sistnämnda landet framstår i boken, liksom i andra böcker, som en föregångare där politiken länge arbetat för såväl jämställdhet som för att underlätta för föräldrar att kombinera familj och arbetsliv. USA kan sägas vara precis motsatsen. De fyra länderna har valts ut då de representerar olika välfärdsregimer, där Sverige utgör en socialdemokratisk regim, Tyskland en familjeorienterad, Italien en konservativ och USA en liberal regim.

Genom djupintervjuer och observationer har Collins samlat in ett rikt empiriskt material. Sammanlagt grundas analysen på intervjuer med 135 yrkesarbetande mödrar. Intervjuerna kretsade kring möjligheten att förena moderskap med en karriär, mamornas interaktioner med kollegor och chefer, deras uppfattningar om politik som rör arbete och familj, deras uppfattningar om föräldraskap med mera. Valet att intervjua mödrar i just fyra huvudstäder kunde dock ha diskuterats och problematiserats mer, då mödrars livsvillkor kan skilja sig ganska avsevärt beroende på om de bor i urbana områden eller på landsbygden. I Sverige är till exempel tillgången till barnomsorg på obekvämt arbetstid många gånger begränsad på mindre orter och på landsbygden. Utöver det har Collins valt att fokusera på medelklassmödrars erfarenheter, vilket diskuteras och motiveras. Collins menar att det dels medför att hon kan göra jämförande analyser kvinnorna emellan, dels att medelklassmödrarnas erfarenheter kan sägas utgöra ett ”*best case scenario*”. Hon är medveten om att kvinnor med lägre inkomster och

kortare utbildning många gånger har det mycket svårare i sina vardagsliv. Jag menar ändå att klassaspekten kunde problematiserats och diskuterats betydligt mer. Tidigare forskning om till exempel ensamstående mödrar har visat att mödrarnas arbetsvillkor spelar stor roll för deras upplevda arbete–familjkonflikt.

De intervjuade mödrarna i Sverige var mycket nöjda med sin tillvaro som yrkesarbetande mammor och såg få problem med att kombinera omsorg och förvärvsarbete. De betraktade också den existerande politiken som välfungerande och menade att den underlättade för kvinnors vardagsliv. Bilden av Sverige och de svenska mödrarnas situation ter sig dock något förenklad och nästan försköнад. Kanske hade resultatet blivit ett annat om Collins hade intervjuat kvinnor med olika bakgrund, och inkluderat arbetarklassmödrar och mödrar boende utanför huvudstaden? Utifrån tidigare forskning är det långt ifrån givet att andra mödrar funnit det lika lätt att kombinera moderskapet med yrkesarbetet. Collins slutsats att mödrarna i Sverige upplever det som lättare att förena arbete och familjeliv, jämfört med de andra mödrarna i studien, kan också diskuteras utifrån tidigare svensk forskning av Ida Öun och Anne Grönlund. De har nämligen visat att upplevelser av konflikt mellan arbete och familj är minst lika hög i tvåförsörjarländer såsom Sverige.

Kapitlen om mödrarna i Tyskland erbjuder synnerligen intressanta analyser mot bakgrund av forna Öst- och Västtysklands olika traditioner och synsätt vad gäller moderskap och yrkesarbete hos mödrar. Diskursen om ”*Rabenmutter*”, vilken implicerar en dålig mamma som inte prioriterar sina små barn utan som yrkesarbetar, präglade starkt berättelserna från de yrkesarbetande mödrarna i väst. De upplevde också, enligt Collins, en hög arbete–familjkonflikt. Tillgången till barnomsorg visade sig också variera kraftigt mellan det forna öst och väst, där det sistnämna enligt mödrarna inte erbjöd barnomsorg i tillräcklig utsträckning. Att som mamma arbeta heltid var knappast möjligt i det forna väst, åtminstone var det under inga omständigheter förenligt med ett gott moderskap. Vidare var arbetet i hemmet mer jämlikt fördelat enligt mödrarna i öst i jämförelse med mödrarna i väst.

När författaren i de två följande kapitlen riktar uppmärksamheten mot den italienska och amerikanska kontexten framkommer ännu större svårigheter för yrkesarbetande mödrar. För mödrarna i Rom var upplevelsen att staten inte tillhandahöll några egentliga hjälpmedel för dem som yrkesarbetande mödrar. Många upplevde stora svårigheter att förena arbete och moderskap, och till skillnad från andra mödrar i studien var deras situation helt beroende av så kallad informell omsorg, det vill säga hjälp från framför allt mor- och farmödrar. Barnflickor var också vanligt förekommande. Mor- och farmödrar och barnflickor fyllde tillsammans det omsorgsgap som uppstod när barnomsorgen stängde och mödrarna fortfarande arbetade. Att arbeta deltid var mycket ovanligt bland mödrarna i Rom. För de amerikanska mödrarna var situationen minst lika svår. USA kännetecknas av en frånvaro av en tydlig nationell familjepolitik (endast Kalifornien, New Jersey, New York och Rhode Island erbjuder för närvarande betald föräldraledighet) och mödrarna fick, i likhet med de italienska mödrarna, vända sig till marknaden och anställa barnflickor och ”housekeepers”. De strategier som de amerikanska mödrarna använde för att försöka hantera konflikten

mellan arbete och familj var mycket individuella. Exempelvis bytte mödrarna jobb eller så försökte de vara mer effektiva när de var på arbetet. En intressant slutsats som Collins drar är att medan de västtyska mödrarna lade skulden på föräldrade kulturella föreställningar om moderskap och de italienska mödrarna lade skulden på staten, så lade de amerikanska mödrarna i stället skulden främst på sig själva för att *de* inte kunde hantera arbetets krav och omsorgsansvaret. I stället för att exempelvis lyfta fram långa arbetstider, brist på policys på arbetsplatsen eller krävande arbetsgivare, förlades med andra ord ansvaret hos dem själva för att de inte kunde få ihop livet som yrkesarbetande mödrar. Det här måste förstås utifrån den liberala välfärdsregimen, där individen snarare än samhälleliga institutioner tillskrivs ansvar för sina problem (och för lösningen av dessa problem). Bilden som framträdde var att de amerikanska mödrarna, på ett helt annat sätt än de europeiska mödrarna, var enormt trötta och mycket stressade över sin livssituation. Få av de amerikanska mammorna arbetade deltid, men många önskade att kunna gå ner i arbetstid och få mer flexibla arbetsvillkor samtidigt som de betraktade en policyförändring på området som orealistiskt. Skillnaden mellan exempelvis Sverige, där föräldrar har rätt att reducera sin arbetstid tills barnen fyllt åtta år, och USA är i detta och andra avseenden enorm.

Trots stora skillnader mellan mödrarna i de olika kontexterna fanns också en viktig gemensam erfarenhet. Samtliga mammor menade att en källa till stress var pressen att leva upp till idealet om den goda modern, det vill säga att de som goda mödrar förväntades ägna väldigt mycket tid och energi åt barnen (vilket ofta brukar omnämnas som *intensive mothering*).

Collins skriver å ena sidan insiktsfullt och på ett tilltalande sätt. Hennes tilltal är brett och detta är en styrka med boken. Den borde kunna läsas såväl av forskare och studenter som av en intresserad allmänhet. Å andra sidan är boken något lång (290 sidor inklusive metodappendix) och hade med fördel kunnat redigeras mer effektivt. Om inte annat så för att locka fler att läsa hela boken. Bokens tematik och dess jämförande perspektiv borde intressera många!

*Jenny Alsarve*

Örebro universitet